

CONSTANTIN DAICOVICIU ȘI CONȘTIINȚA APARTENENȚEI LA ȚINUTUL NATAL

Există o lume miraculoasă și teribilă, poate cea mai frumoasă care i-a fost hărăzită omului, lumea copilăriei. Aici, ca pe o altă planetă magică, timpul se comprimă, distanțele se destramă, iar granițele între lucruri se pierd. Sub un cer de bucurii soarele rîde neîncetat și sufletul trăiește într-o eternă primăvară. Este un tărîm paradiziac, de feerie și vis, de puritate și candoare de unde încep cele mai fantastice chemări hieratice spre miracolele vieții. La această lume ne întoarcem mereu, într-o mișcare circulară, rămînîndu-i prizonieri toată viața.

Paradoxal, dar „acest bănățean cu chip de roman și glas poruncitor”¹, el însuși sfidător al tuturor formelor de prizonierat uman, a rămas veșnic prizonier în „fortul copilăriei”. Lumea sa de basm nu a uitat-o niciodată. Ea străbate ca o dîră roșie de foc întreaga sa existență. Dar să-l lăsăm să glăsuiească de dincolo de Styx: „Satul este pentru orice copil o împărăție de basm, o țară a minunilor. Orice poiană, orice stîncă, orice peșteră sau urmă de zid, ridică întrebări, trezește îndemnul la aventură, în cel mai bun sens al cuvîntului. Cu atît mai mult în Banat, unde la fiecare pas trebuie să te descoperi pentru că pășești pe un tărîm sfînt, pe o glie plină de urmele altor pași și a unor vestigii atît de scumpe nouă”².

Descinzînd direct din această lume miraculoasă, pe care copilul o redescoperă fără încetare cu o naivitate primară, Constantin Daicoviciu și-a purtat asemenea eroului antic din poveste, ca pe o hlamidă, originea sa de bănățean, pe toate drumurile vieții. Iată-l vorbind într-o campanie electorală la Cluj, în fața alegătorilor care l-au investit cu înaltul mandat de deputat pentru forul suprem de decizie a țării, Marea Adunare Națională: „Dacă e ceva cu care m-aș putea mîndri fără ca să fie o măgulire a sentimentului dumneavoastră de localnici, mă mîndresc cu faptul că de cincizeci de ani împliniți, eu, bănățeanul, sînt fiu și mă consider fiu al acestui oraș Cluj, cu care m-am identificat și în bine și în rău. Tovarăși, asta n-are înseamnă că eu am uitat de „țărișoara” mea, de Banatul meu. Nici n-ar fi omeneste posibil, nici dumneavoastră nu ați aprecia un om care își trădează locul de unde a pornit. Alea rămîn undeva în inimă”³.

¹ M. Berza, C. Daicoviciu, în „Contemporanul”, nr. 23/1973, p. 1.

² Ion Maxim, *Interviu cu acad. Constantin Daicoviciu*, în „Orizont”, an XIX, nr. 4, aprilie 1968, p. 4.

³ Vasile Rebreanu, Miron Scorobete, *Cu microfonul dincoace și dincolo de Styx*, vol. I, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 1979, p. 118.

Savantul se întoarce mereu spre această vîrstă a începuturilor, văzută, nu ca un paradis pierdut, ci ca o „vatră cu iubiri“, adînc modelatoare a personalității sale de mai tîrziu. Aici, într-o natură darnică, a încolțit nestinsa sa pasiune pentru istoria neamului nostru și tot aici acest copil, stăpînit de o vie și permanentă curiozitate, aude pentru prima dată, de la mătușa sa, învățătoarea Maria Drăgan, „basmul“ frumos despre existența dacilor și romanilor pe meleagurile Banatului: „În Căvărnanul în care m-am născut era un mediu propice să satisfacă anumite curiozități ale copilului, care se juca deasupra unor rămășițe de cetate. „Cetate“, vorba vine, pentru că așa fusese botezată, dar care în realitate, așa cum au dovedit săpăturile pe care le-am întreprins mai tîrziu, a fost o biserică medievală.

În afară de această atmosferă atît de potrivită pe care o dă unui copil cea mai neînsemnată urmă a trecutului, de la mătușa și prima mea învățătoare Maria Drăgan, am aflat despre existența dacilor, dar mai ales a romanilor pe meleagurile bănățene. De altfel și numele mi s-a dat la îndemnul ei care avea mare admirație față de împăratul Constantin cel Mare⁴.

Pe „ulița copilăriei“ din satul natal, viitorul mare savant a învățat că suprema coordonată a personalității umane este putința de a fi tu însuți și de a avea un statornic drum în tot ceea ce faci și întreprinzi. Principiul etic al adevărului, cu care astfel s-a înarmat, îl va călăuzi permanent pe frontul istoriei în lupta cu ignoranța, diletantismul și reaua credință: „Am urît întotdeauna minciuna în viața de toate zilele, chiar de mic copil. M-am deprins să urăsc minciuna și falsitatea, fără a mă gîndi la problemele mari de istorie. Am învățat de copil mic ce înseamnă să fii taler cu două fețe, ce înseamnă a duce pe cineva în eroare și de aceea am prins o ură nestinsă față de mincinoși. Cred că aceasta a fost fenomenul din care a încolțit concepția mea de mai tîrziu despre știința istoriei“⁵.

Dar personalitatea-i umană se cerea întregită și cu alte calități morale. Acest înalt principiu etic, ce i-a călăuzit întreaga existență, istoricul îi adaugă o altă trăsătură tot atît de înaltă, cinstea, pe care a deprins-o de la mama sa. De data aceasta cuvintele se constituie într-o mărturie emoționantă, întruchipată în ultimul *Cuvînt (nerostit)* către *absolvenții anului IV de istorie* de la Universitatea din Cluj, mărturie ce vine parcă să pecetluiască „o viață de om“, cum ar spune Iorga, închinată istoriei, această „magistra vitae“ — cum el însuși a definit-o: „Pătruns de tot ce vedeam și auzeam în aceste momente înălțătoare, mie mi se înfățișa înaintea ochilor sufletești icoana zguduitoare a unei mame care, pe patul ultimelor suferințe, împărtășea rugătoare, copiilor strînși în jurul ei unicul sfat de viață: fiți cinstiți, dragii mei.

Nici eu nu cred că aș putea întregi cu un alt sfat povețele care vi s-au dat decît cu acesta: cinstiți misiunea pe care ați îmbrățișat-o de

⁴ Ion Maxim, *op. cit.*, p. 4.

⁵ N. Prelipceanu, *Constantin Daicoviciu — Viața și istoria*, în „Tribuna“, nr. 21/1973, p. 12.

educatori și de istorici. (...) Cinstind adevărul istoric, cinstiți poporul din care faceți parte și vă cinstiți și pe voi înșivă⁶.

Academicianul Constantin Daicoviciu n-a fost un ctitor de obiective economice, de așezăminte culturale sau de învățămînt, așa cum l-ar fi dorit o parte din consătenii lui. Nefiind supuse eroziunii, ctitoriile sale sînt mult mai înalte, mai durabile și se văd peste tot.

În istorie a durat un edificiu pe bazoreliefurile căruia a încrustat suprema învățătură ce se poate da unui popor, aceea de a pune într-o lumină nouă trecutu-i îndepărtat pentru a-și înțelege devenirea, rostuirea sa pe pămînt.

În învățămînt a creat o școală istorică, de un imens prestigiu, a cărei lumină a intrat, ca într-o casă, în sufletul și mintea a zeci de generații de studenți.

În numeroasele funcții pe care le-a îndeplinit în viața socială și politică a țării a fost un *om al datoriei*, calitate morală deprinsă tot de la oamenii în mijlocul cărora a crescut: „Vorbind de datorie, asta mi-aduce aminte că mă pot mîndri într-o oarecare măsură și cu faptul că sînt un om al datoriei. De unde am luat acest sentiment adînc înrădăcinat în însăși ființa mea? Nu știu, sau poate știu, da, mi-aduc aminte. De la părinții mei, de la oamenii cu care am muncit în sat, de la bietul dascăl din sat, care nu știa altceva decît să învețe pe copii pe o leafă de mizerie, 5 coroane pe lună, crescîndu-și zece copii. Dar și-a făcut datoria pînă la capăt⁷.”

Numele lui s-a legat întotdeauna de ideea de om, omenie, cinste și adevăr. Acest *sumum* de perceptive morale, ce-au înobilat de-a lungul veacurilor ființa poporului nostru, ilustrul istoric le-a deprins de la cei ce i-au dat viață din iubire și l-au iubit dezinteresat. Ca un suprem omagiu, gîndul lui ultim de recunoștință se întoarce la „vatra cu iubiri” a satului natal, la prima și cea mai profundă școală a vieții sale: „Amințirile mă duc departe spre satul bănățean de pe Valea Timișului în care am văzut lumina vieții, spre părinți, rude și frați, spre ortacii de școală, copleșit de duioasa recunoștință pe care o simt față de cei care m-au crescut și m-au iubit. Gîndul mă duce spre zăvoaiele și ogoarele stropite de sudoarea trudnică a oamenilor în mijlocul cărora am început să cunosc lumea. Către acești oameni de omenie, oameni ai muncii, se îndreaptă toată gratitudinea mea, căci ei mi-au fost prima școală a vieții⁸.”

VASILE PISTOLEA

⁶ Cf. „Tribuna”, nr. 23/1973, p. 12.

⁷ V. Rebreanu, M. Scorobete, *op. cit.*, p. 118.

⁸ *Ibidem*, p. 106—107.

CONSTANTIN DAICOVICIU UND SEIN ANGEHÖRIGKEITSSINN
ZUM HEIMATORT

(Zusammenfassung)

Der Autor bemüht sich die schöpferische Personalität des Akademikers Constantin Daicoviciu, durch dessen seelischen Verbindung mit dem Heimatort, darzustellen. Die Kindheit, mit ihrer Märchenwelt, erweckte in seiner Seele die Leidenschaft zur Geschichte; seine Eltern und die Dorfgemeinschaft prägten tief seine Persönlichkeit, veredelten sie mit einer Vielfalt hoher moralischen Zügen. Deshalb kehrt sein letzter Wunsch der Dankbarkeit zum „Boden der Liebe“ des heimatlichen Ortes zurück.